

ΓΝΩΣΤΙΚΗ, ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ, ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

Φωτεινή Α. Τζαβέλλα

Κοινωνιολόγος Υγείας

*Λέκτορας, Τμ. Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου
Πελοποννήσου*

Ο ΠΟΝΟΣ ΣΤΟ ΚΟΥΤΙ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ

- ▣ «Πριν μεν γαρ
ζωέσκον επί χθονί
φυλ' ανθρώπων
νόσφιν άτερ και
κακών και άτερ
χαλεποιο **ΠΌΝΟΙΟ**
νούσων τ'
αργαλέων, αί τ'
άνδρασι, κήρας
έδωκαν»
- ▣ Ησίοδος, «Έργα και
Ημέραι», Στίχοι 90-92
- ▣ «Γιατί πριν ζούσαν
επάνω στη γη οι
γενιές των ανθρώπων
χωρίς ολότελα κακά
και χωρίς το βαρύ
μόχθο (=πόνος) και τις
μαρτυρικές αρρώστιες
που έδωσαν τις
φροντίδες στους
ανθρώπους
- ▣ (Μετ. Σ. Σκαρτσής)

Ο ΠΟΝΟΣ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

▣ επί Ιουλιανού

- 4^{ος} Αιώνας, «ΙΑΤΡΙΚΑΙ ΣΥΝΑΓΩΓΑΙ», 72 βιβλία
  - ▣ τα 10^ο και 11^ο βιβλίο ασχολούνται με τον πόνο
  - ▣ Χρήση Οπίου και Θηριακής (μίγμα βοτάνων και οπίου)
    - ΠΑΝΑΚΕΙΑ

Ο ΠΟΝΟΣ ΣΤΟ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

- ▣ **Επικράτηση Θεοκρατικών αντιλήψεων**
  - **Ισίδωρος από Σεβίλλη (6^{ος} – 7^{ος} αιώνας), χρήση οπιούχων**
  - **Νικόλαος από Σαλέρνο (12^{ος} αιώνας) «Αντιδοτάριον»**
  - **Βοκκάκιος (14^{ος} αιώνας) Στο «Δεκαήμερον» αναφέρεται σε ακρωτηριασμό με χρήση ναρκωτικού αναλγητικού**
  - **Παράκελσος (15^{ος}-16^{ος} αιώνας) Συνθέτει το λαύδανο**
    - ▣ **Sydenham (1624-1689)**

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

- ▣ Μ' ένα πόνο!
- ▣ Ξένος πόνος ξέπυνος, ξένος πόνος όνειρο, ξένος πόνος όλο γέλια
- ▣ Πότε ο Γιάννης δεν μπορεί, πότε ο κ@@@ς του πονεί
- ▣ Αλιά αν σε κρίνουνε γιατροί και σε βαστάνε πόνοι

**Οι λαοί εκφράζουν διαφορετικά
τον πόνο τους με άλλους λαούς
να αντιδρούν περισσότερο και να
εκφράζουν τον πόνο που βιώνουν
και άλλους να είναι πιο
συγκρατημένοι στην έκφραση του
πόνου**

(Gatchel & Maddrey, 2004)

EDWARD MUNCH - WOMAN IN WHITE, 1891

ΠΟΝΟΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΑΣ

«ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ»

- ▣ «Σαν τραγουδήσω και σαν πω τον πόνο που με κρίνει μου φαίνεται πως ειν' νερό και τη φωτιά μου σβύνει» (Α 447-448)
- ▣ «Γρήγορα θε να σηκωθώ να πω το πως εγιάνα κι' επέρασε μου το κακό κι οι πόνοι που με πιάνα» (Α 2089-2090)

(Κορνάρος Β. Ερωτόκριτος. Κριτική Έκδοση Στ. Αλεξίου. Ερμής, Αθήνα, 1992)

Ο ΠΟΝΟΣ ΩΣ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

- ▣ Σύμφωνα με τη συμπεριφοριστική άποψη η συμπεριφορά του πόνου ορίζεται ως « τα πράγματα που οι άνθρωποι κάνουν όταν υποφέρουν ή πονούν»
- ▣ Παρατηρούνται:
  - Διαταραχές της στάσης του σώματος και της βάδισης
  - Εκφράσεις του προσώπου ή ηχητικές εκφράσεις ενόχλησης
  - Αρνητικό συναίσθημα
  - Αποφυγή δραστηριοτήτων

(Turk, Wack & Kerns, 1985)

ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

Σύμφωνα με τη γνωστική προσέγγιση:

Ο τρόπος που σκέφτεται ο άνθρωπος τον πόνο επηρεάζει και το συνολικό βίωμα του πόνου

- ▣ Οι Melzack & Torgersen κατέγραψαν τη χρήση εκατόν δύο (102) διαφορετικών λέξεων για τον πόνο και επιπλέον προσπάθησαν να περιγράψουν τις τρεις (3) βασικές διαστάσεις του πόνου:
  - ▣ Αισθητηριακή (κάψιμο, κνησμός, έξαψη, θερμότητα)
  - ▣ Συναισθηματική (ενοχλητικός, τρομερός, αηδιαστικός)
  - ▣ Αξιολογική (ήπιος, επώδυνος, οξύς, δυνατός ενοχλητικός, συνεχής, σοβαρός)

Ο Gatchel (1996) έχει προτείνει ένα μοντέλο τριών (3) σταδίων μεταξύ του οξέος και του χρόνιου πόνου

- 1^ο Στάδιο: Εμφάνιση ψυχολογικής δυσφορίας (π.χ. φόβος, άγχος, ανησυχία)
- 2^ο Στάδιο: Εμφάνιση ψυχολογικών προβλημάτων ή επιδείνωση των ήδη υπαρχόντων, π.χ. συμπτώματα κατάθλιψης, αγχωδών διαταραχών, κατάχρησης ουσιών, επιθετικότητα που εξαρτώνται από την προνοσηρή προσωπικότητα, τα χαρακτηριστικά του ατόμου και τις τρέχουσες κοινωνικές – οικονομικές συνθήκες
- 3^ο Στάδιο: Αποδοχή από το άτομο του ρόλου του ασθενούς και συμβιβασμός με διάφορες παθολογικές συμπεριφορές

- ▣ Ο Hardin (2004) πρότεινε τρεις κύκλους επίτασης της δυσφορίας που οφείλεται στον πόνο ή στην ένταση του πόνου:
  - 1^{ος} Κύκλος
    - ▣ Ένταση των μυών που προκαλεί αισθήματα θυμού, αϋπνία και στη συνέχεια επιδείνωση του πόνου
  - 2^{ος} Κύκλος
    - ▣ Μείωση της δραστηριότητας και καταθλιπτικά συμπτώματα που εντείνουν την αίσθηση του πόνου.
  - 3^{ος} Κύκλος
    - ▣ Προσπάθεια για ανάπαυση ή και αδρανοποίηση του ατόμου με πιθανή μείωση της έντασης του πόνου. Η μείωση της έντασης του πόνου οδηγεί σε επαναδραστηριοποίηση και ίσως σε εντονότερο πόνο (φαύλος κύκλος πόνου)

Οργανικός vs Ψυχογενούς πόνου

- Η σύγχρονη έρευνα θεωρεί τη διάκριση μάλλον ανεπιτυχή και έδειξε ότι ο ψυχογενής πόνος δεν βιώνεται διαφορετικά από τον λεγόμενο οργανικό
  - Παράδειγμα:
    - στις κεφαλαλγίες τάσεως ο πόνος είναι αποτέλεσμα μυϊκής σύσπασης (οργανική βάση) που προκύπτει ως συνέπεια stress και αρνητικών συναισθημάτων (ψυχολογική βάση)

Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Φτωχά συμπεράσματα

- Υπάρχουν πολλά μεθοδολογικά προβλήματα
- Προϋπάρχουν τα χαρακτηριστικά ή εμφανίζονται λόγω του πόνου;
- Φαίνεται πως οι ασθενείς που υποφέρουν από χρόνια πόνο έχουν υψηλότερη βαθμολογία στο τεστ MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) όσον αφορά στην υστερία, την υποχονδρίαση και την κατάθλιψη

(Lauver & Johnson, 1997)

Ο ΠΑΡΑΓΩΝ ΗΛΙΚΙΑ

- ▣ Το όριο πόνου αυξάνεται σταθερά με την ηλικία;
  - Μείωση ευαισθησίας
  - Απροθυμία ηλικιωμένων για χαρακτηρισμό
    - ▣ Πόνος στα παιδιά
      - Επίδραση ψυχοκοινωνικών παραγόντων π.χ. αντιδράσεις γονιών ή μορφή ενίσχυσης (θετική ή αρνητική από μέρους των γονιών)

ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

- ▣ **Η γνωστικο – συμπεριφοριστική θεραπεία χρησιμοποιεί τις εξής μεθόδους:**
  - **Μάθηση αναθεώρησης του πόνου με έμφαση στον έλεγχο των σκέψεων, συναισθημάτων και εντυπώσεων**
  - **Χρήση τεχνικών όπως η καθοδηγούμενη φαντασία, η απόσπαση της προσοχής και η μετατροπή αρνητικών σκέψεων**
  - **Ενίσχυση της κοινωνικής υποστήριξης και εκπαίδευση του ασθενούς και του κοινωνικού περιβάλλοντος του**
  - **Πρακτική των τεχνικών αυτών σε πραγματικές καταστάσεις**

- **Επίσης**
  - **Διαλογισμό, ύπνωση, χαλάρωση, βιοανάδραση**
  - **Χιούμορ**
  - **Ψυχοθεραπεία**

The Head ache

Headache

Free brown paper soaked in vinegar
against the forehead

ΠΟΝΟΚΕΦΑΛΟΙ ΚΑΙ ΠΟΝΟΣ ΣΤΗΝ ΟΣΦΥΙΚΗ ΜΟΙΡΑ

Οι πονοκέφαλοι θεωρούνται το αντίστοιχο του κοινού κρυολογήματος στην κατηγορία του πόνου

- Περίπου το 90% του πληθυσμού υποφέρει από πονοκέφαλο κάποια στιγμή στη διάρκεια του χρόνου
(Salovey et al, 1992)
- Περίπου το 55-60% του ενήλικου πληθυσμού μπορεί να έχει πόνο στην οσφυϊκή μοίρα στη διάρκεια του χρόνου
(Salovey et al, 1992, Sternbach et al, 1986, Deyo et al, 1992)

ΠΟΝΟΙ ΣΤΙΣ ΑΡΘΡΩΣΕΙΣ

- ▣ Θέμα γενετικό ή συμπεριφοράς;
- ▣ Έρευνα σε πληθυσμό διδύμων στη Σουηδία
  - ζεύγη διδύμων, 195 γυναίκες, 145 άνδρες, ΜΟ ηλικίας 62 έτη, αξιολόγηση επί 23 έτη (1970-1993)
- ▣ Παράμετροι που αξιολογήθηκαν:
  - Σωματική άσκηση κατά το παρελθόν
  - Εργασία που περιλαμβάνει επίπονη σωματική δραστηριότητα
  - Παχυσαρκία

(Charles et al, 1999)

ΠΟΝΟΙ ΣΤΙΣ ΑΡΘΡΩΣΕΙΣ

Αποτελέσματα της μελέτης των *Charles et al, 1999*)

- ▣ 12% η γενετική επιβάρυνση
- ▣ Μικρές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών
  - Άνδρες:
    - ▣ Έλλειψη άσκησης
    - ▣ Επίπονη εργασία
  - Γυναίκες:
    - ▣ Παχυσαρκία

Η ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΑΥΜΑΤΟΣ

- ▣ Στα άτομα που εμφάνιζαν ήδη κάποια ψυχοπαθολογία πριν την εκδήλωση του πόνου παρατηρήθηκαν:
  - Κατάθλιψη
  - Κατάχρηση αλκοόλ, χρήση ναρκωτικών
  - Απαίτηση μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος για την αποθεραπεία
- Οικονομικές συνέπειες
  - ▣ Αυτοκτονίες

ΠΟΝΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΣ ΧΡΗΣΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

- ▣ Υψηλότατο το κόστος
  - Τραυματισμοί και πόνοι στην οσφυϊκή μοίρα (ράχη)
  - Χρήση αναλγητικών χωρίς ιατρική συνταγή
  - Ο ρόλος του ψυχολογικού παράγοντα
    - ▣ Σωματοποιημένες διαταραχές
    - ▣ Μεγαλύτερη παραμονή στα νοσοκομεία
    - ▣ Μεγαλύτερος αριθμός ιατρικών παρεμβάσεων κατά τη διάρκεια της παραμονής στα νοσοκομεία

**«Όποιος δεν λέει τον
πόνο του πάει με μαζί
με δαύτον»**

(Νεοελληνική παροιμία)

OLD BOY

 CASTLEROCK
LA CITTA' DELL'IMMAGINAZIONE
WWW.CASTLEROCK.IT

Sir Arthur Conan Doyle- Sherlock Holmes

- ▣ Ο Sir Arthur Conan Doyle στον Sherlock Holmes αναφέρεται σε χρήσεις:
  - Χλωροφόρμιου για εγκληματικούς σκοπούς
  - Υποδόρια χρήση μορφίνης για θεραπευτικούς σκοπούς
  - Κουράριο για εγκληματικούς σκοπούς
  - Κοκκαίνης, ως εξαρτησιογόνο

ΕΓΧΕΙΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΙΣΘΗΣΙΑ

- ▣ Μίγματα βοτάνων κυρίως όπριου, μανδραγόρα, κώνειου και οينوπνεύματος
  - Νάρκωση, ύπνος, «αιώνιος ύπνος»!!
  - Ιλαρυντικό αέριο, αιθέρας, χλωροφόρμιο
- 1847, στο περιοδικό «Νέος Ασκληπιός»
«Επωφελεστάτη χρήσις της εισπνοής των αιθέριων ατμών εις τας αλγεινάς χειρουργίας»

Ο ΠΟΝΟΣ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

- ▣ Ισραήλ: Θεουργική βάση, καθαριότητα, χρήση αλκοόλ και ελαίου
- ▣ Σουμέριοι, Ασσύριοι, Βαβυλώνιοι: Θεουργική βάση, χρήση οπίου (ιδεόγραμμα Gil Hul – φυτό της χαράς)
- ▣ Μήδοι, Πέρσες: Θεουργική βάση, Ζωροάστρης ή Ζαρατούστρα (660-573πχ), δυαρχία – διπλή φύση
  - Ormuzd: Αγαθό
  - Ahriman: Κακό, πόνος, θάνατος

Ο ΠΟΝΟΣ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

- ▣ Ισραήλ: Θεουργική βάση, καθαριότητα, χρήση αλκοόλ και ελαίου
- ▣ Σουμερίοι, Ασσύριοι, Βαβυλώνιοι: Θεουργική βάση, χρήση οπίου (ιδεόγραμμα Gil Hul – φυτό της χαράς)
- ▣ Μήδοι, Πέρσες: Θεουργική βάση, Ζωροάστρης ή Ζαρατούστρα (660-573πχ), δυαρχία – διπλή φύση
  - Ormuzd: Αγαθό
  - Ahriman: Κακό, πόνος, θάνατος

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

- ▣ Αντύπας, μάρτυρας, οδοντίατρος
- ▣ Αντώνιος, ερημίτης, ερυσίπελας, έρπης ζωστήρας («φωτιά του Αγίου Αντωνίου»)
- ▣ Απολλωνία, μάρτυρας, πόνος δοντιών
- ▣ Βλάσιος, μάρτυρας, πόνος λαιμού
- ▣ Έρασμος, μάρτυρας, πόνους σπλάχνων
- ▣ Ευδόκιμος, μάρτυρας, κωλικούς
- ▣ Κεντέας, όσιος, όλους τους πόνους
- ▣ Λαυρέντιος, μάρτυρας, ρευματικές παθήσεις
- ▣ Άγιος Λεβίνος και Άγιος Μαύρος, ποδάγρα

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΡΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

- ▣ Συναισθηματική δυσφορία που περιλαμβάνει συμπτώματα:
  - Κατάθλιψη
  - Άγχους
- ▣ Αντίληψη σε σχέση με τον έλεγχο του πόνου
- ▣ Μυϊκή ένταση και δυσκολία χαλάρωσης
- ▣ Προσοχή
- ▣ Νόημα του πόνου
- ▣ Προσδοκίες
- ▣ Αίσθηση ελέγχου
- ▣ Προσωπικότητα που περιλαμβάνει χαρακτηριστικά όπως:
  - Νευρωτισμό
  - Αυτοεπίγνωση του σώματος, των σωματικών λειτουργιών
  - Μεγεθυντής εξασθενητής
  - Ετοιμότητα στη χρήση του συμπτώματος του πόνου ως συμπτώματος
- ▣ Ηλικία, φύλο
- ▣ Κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο
- ▣ Εμπειρίες παιδικής ηλικίας

ΠΟΝΟΣ

«Ο πόνος είναι δυσάρεστος αίσθησις παραγόμενη εξ ερεθισμού των αισθητικών νεύρων κατ' ακολουθίαν τραυματικής αυτών κακώσεως, ήτοι διατομής, θλάσεως, διαστάσεως, πιέσεως κλπ»

- ▣ *Καθηγητής Μ.Ν.Καϊρης, Λήμμα στη Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια. Εκδ. Β' Τομ.20. Εκδ. «Φοίνιξ», Αθήνα (Αχρονολ.) (c. 1926, 1934)*

Ο ΠΟΝΟΣ ΣΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

- ▣ Κίνα: 5000πχ, βότανα και ειδικά όπιο, όπιο με καπνό, έγκαυση (μοχα) και βελονισμός
- ▣ Ισραήλ: Θεουργική βάση, καθαριότητα, χρήση αλκοόλ και ελαίου
- ▣ Σουμέριοι, Ασσύριοι, Βαβυλώνιοι: Θεουργική βάση, χρήση οπίου (ιδεόγραμμα Gil Hul – φυτό της χαράς)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΝΟΥ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΗ

- ▣ Συμπεριφορική (behavioral)
- ▣ Συναίσθημα (affect)
- ▣ Αίσθηση (sensation)
- ▣ Ανάπτυξη φαντασίας (imagery)
- ▣ Γνώσεις (Cognitions)
- ▣ Διαπροσωπικές σχέσεις (interpersonal relationships)
- ▣ Φάρμακα (drugs)

ΣΩΜΑΤΟΜΟΡΦΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

ΟΡΓΑΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

- ▣ Καρδιαγγειακό
- ▣ Μυοσκελετικό
- ▣ Αναπνευστικό
- ▣ Γαστρεντερικό
- ▣ Καλυπτήριο
- ▣ Γεννητικό και ουροποιητικό

ΣΥΜΠΤΩΜΑ ΠΟΝΟΥ

- ▣ Ημικρανία
- ▣ Οσφυαλγία, κεφαλαλγία
- ▣ Βρογχόσπασμος
- ▣ Κοιλιακός πόνος
- ▣ Κνησμός
- ▣ Δυσκολία αποβολής ούρων, διαταραχές στον έμμηνο κύκλο, πόνος στην πύελο, σεξουαλική δυσλειτουργία